

LET OP: Je kunt dit examen maken met de 52e druk of met de 51e druk van de atlas.

Schrijf op de eerste regel van je antwoordblad welke druk je gebruikt, de 52e of de 51e.

Elke opgave bestaat uit enkele vragen. Bij elke vraag kun je, indien gewenst, de atlas gebruiken.

De kaartnummers in de vragen verwijzen naar de 52e druk, of, als ze tussen haakjes staan, naar de 51e druk van de atlas.

De bronnen staan in bijlage 1.

Alleen bron 3 staat in bijlage 2.

Politiek en ruimte

Opgave 1 – Mogelijke toetreding van Turkije tot de EU

Gebruik de bronnen 1 tot en met 3.

- 1p **1** Noem het sociaal-culturele kenmerk van Turkije waarin Turkije afwijkt van de EU-lidstaten.
- De demografische situatie in een aantal landen van de EU leidt steeds meer tot een economisch probleem.
- 3p **2** Beredeneer op welke wijze de toetreding van Turkije ten dele een oplossing kan bieden voor dit economische probleem.
- Veel inwoners van de EU zijn bang dat door de toetreding van Turkije veel Turkse migranten naar de landen van de EU zullen komen.
Stelling: de toetreding van Turkije tot de EU leidt juist tot **minder** migratie van Turken naar de landen van de EU.
- 2p **3** Geef een passende redenering bij deze stelling.
- Tegenstanders van de toetreding van Turkije gebruiken vaak het argument dat Turkije grotendeels buiten Europa ligt. Toch is dit argument moeilijk staande te houden als je kijkt naar de ligging van één van de tien lidstaten die in 2004 zijn toegetreden tot de EU.
- 1p **4** Bij welke nieuwe lidstaat kun je je, net als bij Turkije, afvragen of dit land wel binnen Europa ligt?
- Andere argumenten van veel inwoners van de EU tegen toetreding van Turkije zijn, ten eerste: het lage bnp/inwoner en ten tweede: de grote primaire sector.
- 2p **5** Geef per argument aan of dit een correct argument is, gezien de informatie over de tien nieuwe lidstaten in bron 3.

Politiek en ruimte

Opgave 1 – Mogelijke toetreding van Turkije tot de EU

bron 1 Tekstfragment

Op 3 oktober 2005 zijn de 25 lidstaten van de EU formeel de onderhandelingen begonnen over een mogelijke toetreding van Turkije tot de EU. In het najaar van 2002 was 32 procent van de inwoners van de toenmalige 15 EU-lidstaten vóór toetreding van Turkije tot de EU.

*bron: Besturen in Europa, H. van der Wusten / V. Mamadouh,
in: Geografie, november/december 2004*

bron 2 Tekstfragment

In zijn artikel "Turkije is een Europees land" somt Turkijekenner Erik-Jan Zürcher argumenten op van inwoners van de toenmalige 15 EU-landen tegen de toetreding van Turkije tot de EU.

bron: Geografie, november/december 2004

bron 3 Statistische bijlage

Voor bron 3 zie bijlage 2 met de statistische gegevens.

bijlage 2

bron 3

Enkele statistische gegevens van de 25 EU-lidstaten en Turkije

Land	Oppervlakte in km ²	Inwoners x 1.000	bnp/inw in €	% mensen < 15 jaar	% mensen 15-64 jaar	% mensen > 64 jaar	% mensen werkzaam in de landbouw	% mensen werkzaam in de industrie	% mensen werkzaam in de dienstensector	Werkloosheid in % van de beroepsbevolking	% katholieken	% protestanten	% moslims
Europa van de 15													
België	30.519	10.242	20.315	17,5	65,6	16,8	2,6	24,7	72,7	9,0	86,3	1,0	2,5
Denemarken	43.094	5.336	20.515	18,5	66,7	14,9	5,1	27,3	67,6	5,4	0,6	88,2	1,3
Duitsland	357.022	82.797	18.942	15,7	68,0	16,2	4,0	37,9	58,1	9,8	33,7	34,1	2,7
Finland	338.145	5.167	17.751	18,2	67,0	14,9	7,6	26,5	65,9	14,5	----	86,4	----
Frankrijk	543.965	59.330	18.244	18,8	65,2	16,0	5,6	28,6	65,9	12,4	73,9	2,0	5,5
Griekenland	131.990	10.602	12.035	15,2	67,5	17,3	20,5	26,4	53,1	9,8	0,4	0,1	1,3
Ierland	70.284	3.797	15.472	21,8	66,8	11,3	11,6	23,9	64,5	10,5	91,6	3,2	----
Italië	301.268	57.634	17.514	14,2	67,7	18,1	7,0	28,5	64,5	12,5	83,1	0,1	----
Luxemburg	2586	437	31.565	18,9	67,1	14,0	3,0	28,0	69,0	3,3	94,9	1,1	----
Nederland	41.526	15.892	19.200	18,4	67,9	13,6	3,8	21,6	74,6	5,6	33,0	23,0	3,0
Oostenrijk	83.859	8.131	19.905	16,7	67,9	15,4	6,8	31,9	61,3	5,2	78,0	4,8	2,0
Portugal	91.982	10.048	12.529	17,1	67,5	15,4	10,9	33,0	56,1	6,9	94,5	0,4	0,2
Spanje	505.992	39.997	13.726	14,8	68,3	16,9	9,5	29,8	60,6	20,9	94,9	0,6	0,8
Verenigd Koninkrijk	244.101	59.511	17.470	19,0	65,3	15,7	2,1	23,7	74,2	7,1	13,1	72,1	1,4
Zweden	449.964	8.873	17.069	18,4	64,3	17,3	3,6	23,0	73,5	8,0	1,7	87,3	0,8
Nieuwe lidstaten													
Cyprus	9.251	758	15.135	23,5	----	----	12,0	26,0	62,0	----	----	----	----
Estland	45.100	1.431	6.504	17,7	67,8	14,5	14,6	41,1	44,3	10,0	----	75,0	----
Hongarije	93.032	10.139	8.456	16,9	68,5	14,6	15,4	37,5	47,0	8,7	67,8	25,1	0,0
Letland	64.600	2.405	4.968	17,3	67,7	15,0	15,5	40,0	44,6	14,4	24,0	55,0	----
Litouwen	65.200	3.621	5.403	19,3	67,3	13,3	18,2	40,8	41,0	14,1	74,3	----	----
Malta	316	392	19.695	20,3	67,5	12,3	2,0	26,0	72,0	5,0	98,6	----	----
Polen	323.250	38.646	6.487	19,0	68,7	12,3	27,5	35,8	36,8	11,5	92,0	0,7	----
Slovenië	20.256	1.928	21.754	16,5	69,5	14,1	5,5	46,0	48,6	7,1	84,0	----	0,7
Slowakije	49.012	5.408	8.277	19,5	69,1	11,5	11,6	33,6	54,8	11,6	60,3	7,9	----
Tsjechië	78.864	10.272	10.489	16,5	69,7	13,9	11,1	45,5	43,4	4,7	39,0	2,5	----
Turkije	774.815	65.667	5.671	29,1	64,9	6,0	40,1	21,5	38,5	6,4	----	----	99,8

---- betekent: geen gegevens

vrij naar: De Grote Bosatlas, 52e druk

Opgave 2 – Suikerhandel: Europa en ontwikkelingslanden

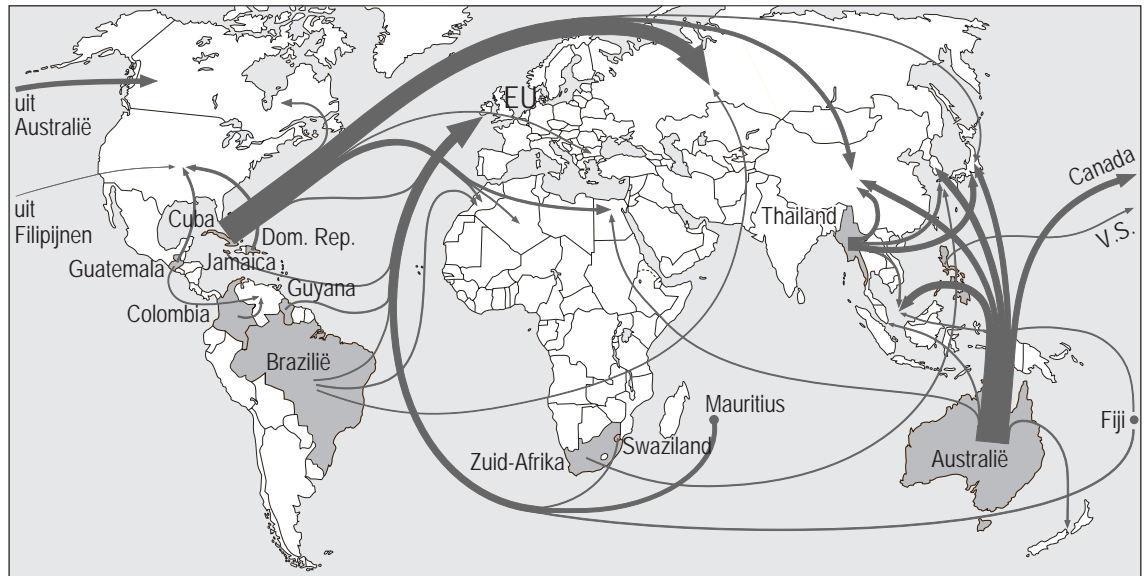
Gebruik de bronnen 4 en 5.

- 2p **6** Beredeneer waarom EU-exportsubsidies nadelige gevolgen kunnen hebben voor boeren in ontwikkelingslanden.
- In bron 4 is de export van ruwe suiker op mondiale schaal te zien.
- 2p **7** Leg uit waarom Zuid-Afrika en Guyana wel hun suiker op de EU-markt afzetten en Australië en Cuba bijna niet.
Laat verschillen in afstand buiten beschouwing.
- Pas in 2013 zal de exportsubsidie op suiker afgeschaft worden.
- 2p **8** Beredeneer met behulp van gegevens van bron 5 waarom Belgische en Franse suikerproducerende boeren tegen een verdere liberalisering van de suikerhandel zullen zijn.

Opgave 2 – Suikerhandel: Europa en ontwikkelingslanden

bron 4

Export van ruwe suiker

Legenda:

→ export ruwe suiker (voornamelijk suikerriet)

■ exporterende landen

— 100 000 ton

— 500 000 ton

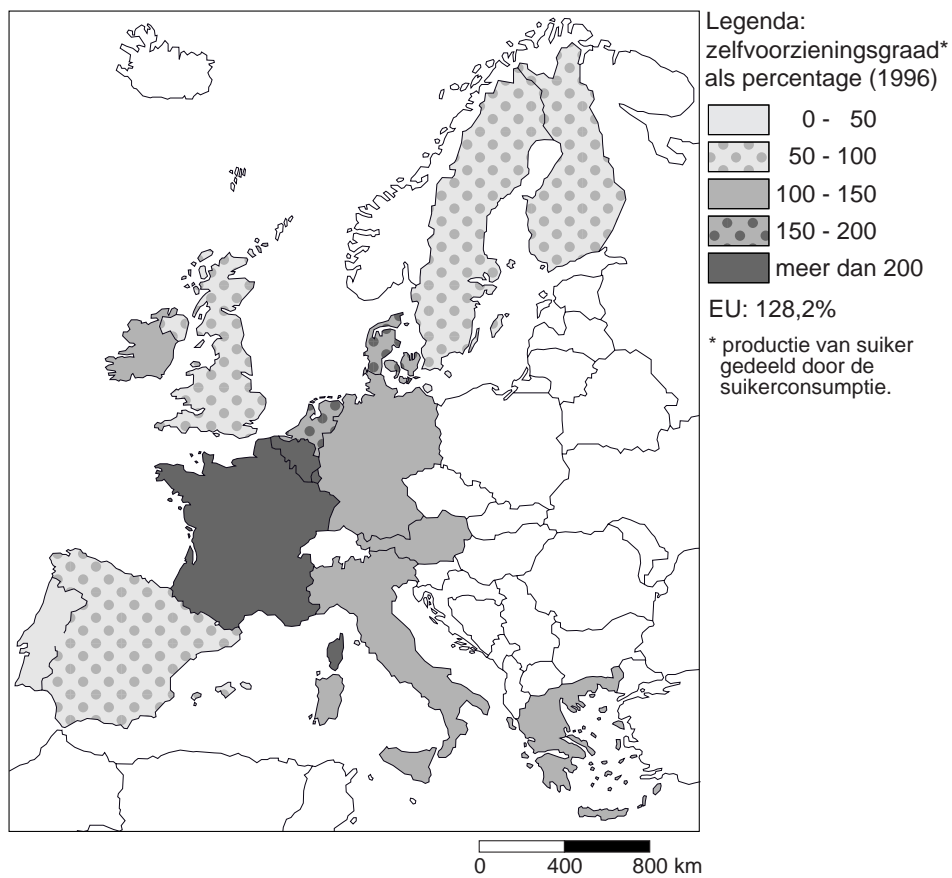
— 1 000 000 ton

— 5 000 000 ton

bron: Cito

bron 5

Zelfvoorzieningsgraad van suiker in de Europese Unie

bron: Cito

Opgave 3 – De nieuwe gemeente Wijdmeren

Gebruik de bronnen 6 en 7.

De samenvoeging van de gemeenten 's-Graveland en Nederhorst den Berg met Loosdrecht was, gezien de politiekruimtelijke structuur in dit gebied (zie bron 7), niet de meest voor de hand liggende oplossing.

- 2p **9** Leg uit waarom het politiekgeografisch gezien voor 's-Graveland en Nederhorst den Berg méér voor de hand lag om een fusie met Hilversum aan te gaan. Ontleen je uitleg **uitsluitend** aan bron 7.

Vanuit het streven naar gemeenten als functionele regio's was een fusie met Hilversum ook logischer geweest. De stad Hilversum heeft veel voorzieningen.

- 1p **10** Met behulp van welke atlaskaart kun je aantonen dat 's-Graveland en Nederhorst den Berg bij het verzorgingsgebied van Hilversum horen?

De gegevens in de atlas over het verzorgingsgebied van Hilversum zijn al wat verouderd en bovendien niet erg precies. Stel dat jij onderzoek gaat doen om de kaart preciezer en actueler te maken. Je besluit een enquête onder de inwoners van 's-Graveland en Nederhorst den Berg te houden. Je wilt aantonen dat 's-Graveland en Nederhorst den Berg bij het verzorgingsgebied van Hilversum horen.

- 2p **11** Formuleer twee vragen die je zou stellen aan de bewoners van 's-Graveland en Nederhorst den Berg om dat aan te tonen.

De bevolking van Wijdmeren wilde geen fusie met de gemeente Hilversum. De weerstand onder de bevolking over het samengaan met Hilversum heeft voor een deel te maken met het regionale bewustzijn van de bewoners van Wijdmeren.

- 2p **12** Leg uit op welke wijze de landschappelijke kenmerken van dit gebied ertoe hebben bijgedragen dat de eigen identiteit van de kleine kernen in Wijdmeren lang bewaard is gebleven.

Stelling: "Ruimtelijke processen zullen er in de toekomst voor zorgen dat het dorpskarakter van de gemeente Wijdmeren minder sterk zal zijn."

- 2p **13** Leg uit waardoor het aannemelijk is dat ruimtelijke processen ertoe zullen bijdragen dat het dorpskarakter van de gemeente Wijdmeren in de toekomst zal afnemen.

Opgave 3 – De nieuwe gemeente Wijdmeren

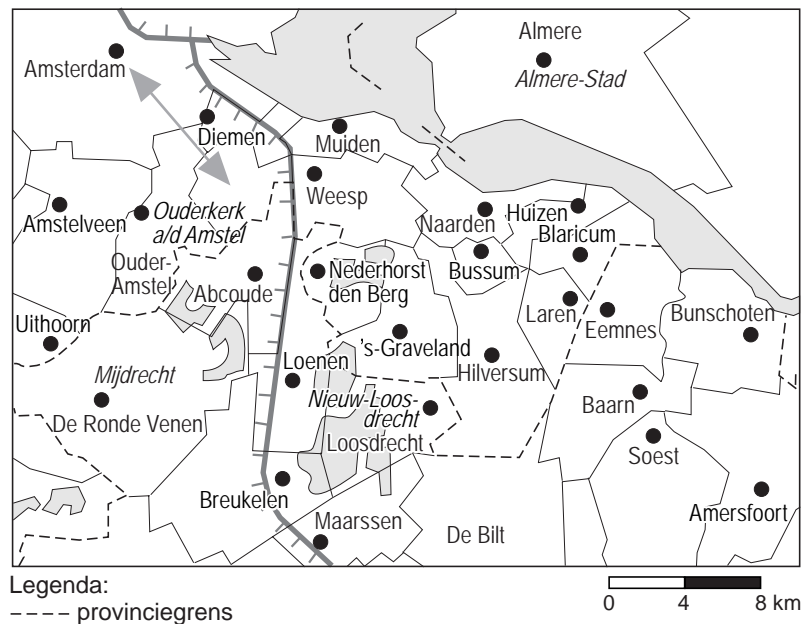
bron 6 De gemeente Wijdmeren

Wijdmeren is met 7.700 hectare de grootste gemeente in Het Gooi en Vechtstreek. Een uniek stukje Nederland met veel plassen, moerassen, bossen, vaarten en weiden. De diverse landgoederen, vele monumenten en beschermde dorpsgezichten zijn beeldbepalend voor Wijdmeren. De gemeente is ontstaan op 1 januari 2002 door samenvoeging van de (voormalige) gemeenten Loosdrecht, 's-Graveland en Nederhorst den Berg. Deze Noord-Hollandse gemeente ligt in het Groene Hart van de Randstad. Er wonen meer dan 23.000 inwoners in de kernen Ankeveen, Boomhoek, Breukeleveen, 's-Graveland, Kortenhoeve, Muyevelde, Nieuw- en Oud Loosdrecht, Nederhorst den Berg en Overmeer.

bron: site van de gemeente Wijdmeren, 20 september 2005

bron 7

Situatie vóór de totstandkoming van de nieuwe gemeente Wijdmeren

bron: De Grote Bosatlas, 51e druk

Opgave 4 – De toekomst van woonboulevards

Gebruik de bronnen 8 tot en met 12.

- De eerste woonwinkels die initiatieven namen voor woonboulevards (onder andere in Diemen en in Beverwijk) hadden verschillende redenen om hun winkel naar de rand van de stad te verplaatsen. Eén van die redenen was het creëren van een groter verzorgingsgebied.
- 2p **14** Leg uit waardoor de verplaatsing van woonwinkels uit de binnenstad naar de stadsrand het verzorgingsgebied van deze winkels heeft vergroot.
- Aanvankelijk waren de woonboulevards alleen gericht op wonen, tegenwoordig is de trend om steeds grotere woonboulevards te bouwen, waar ook steeds meer andere typen winkels gevestigd worden. De nieuwe grote woonboulevards worden ook wel woonmalls genoemd. De grootste woonmalls vind je in Amsterdam (Villa Arena), Rotterdam (Alexandrium) en Den Haag (Megastores). De reikwijdte van deze woonmalls is nog groter dan van de oude woonboulevards. Villa Arena maakt zelfs reclame met de slogan: “Woonaanvend in Europa”.
- De groei van de reikwijdte heeft te maken met het concept van de woonmalls en met ontwikkelingen van het consumentengedrag.
- 3p **15** Noem drie redenen waarom consumenten tegenwoordig een grotere afstand willen afleggen naar de woonmalls dan vroeger naar de woonboulevards.
- Sommige gemeenten maken zich zorgen over de toekomst van ‘hun’ woonboulevards. Zij vrezen leegstand die kan leiden tot lagere belastinginkomsten en meer criminaliteit en overlast.
- 3p **16** Beargumenteer aan de hand van bron 11 waarom sommige gemeenten zich terecht zorgen maken over het voortbestaan van woonboulevards.
- Het Hoofdbedrijfschap Detailhandel is erg kritisch over het beleid van de overheid ten aanzien van woonboulevards en wil dat de overheid zorgt voor een betere afstemming van de ontwikkeling van de woonboulevards.
- 2p **17** Geef een **ruimtelijk** en een **economisch** argument waarom de lokale, provinciale of nationale overheid nieuwbouwplannen voor woonboulevards op elkaar zouden moeten afstemmen.
- De vergroting van het winkeloppervlak, de toename van de omvang van de woonboulevards én de toename van de reikwijdte maken allemaal onderdeel uit van hetzelfde proces.
- 1p **18** Met welk begrip wordt dit proces aangeduid?

Opgave 4 – De toekomst van woonboulevards

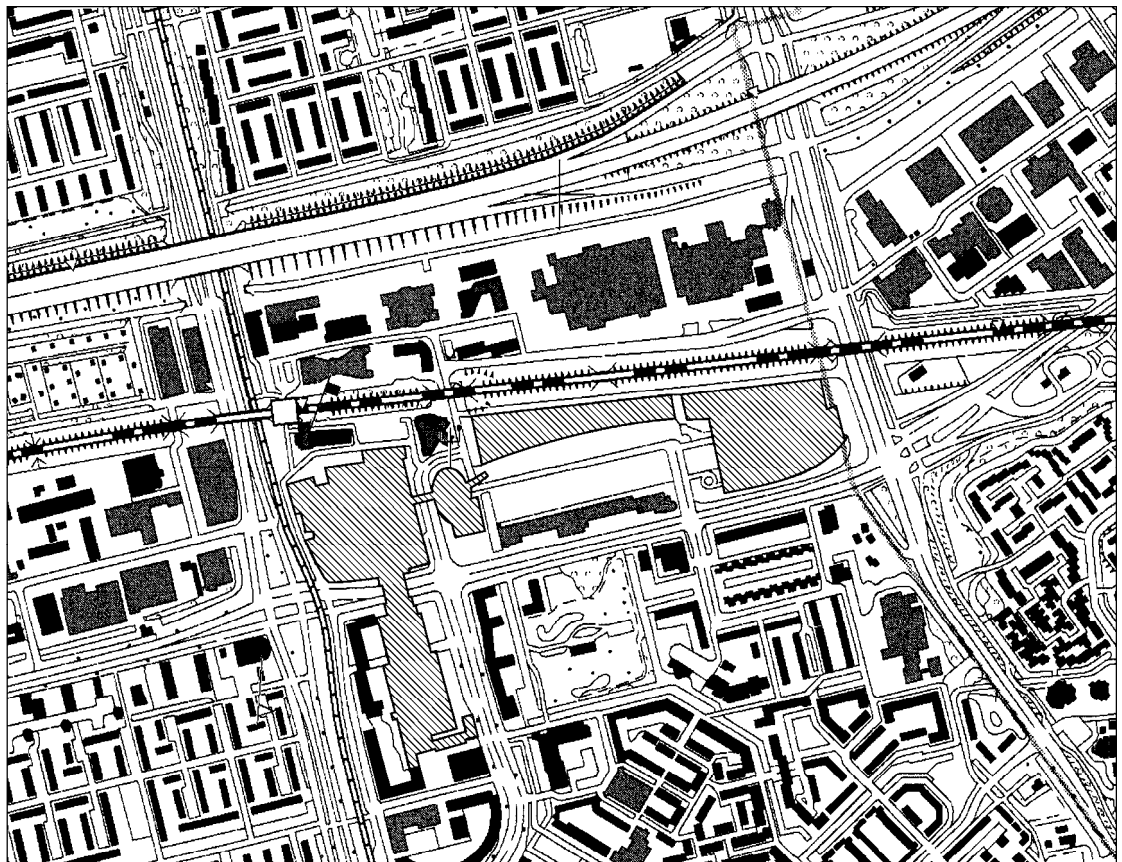
bron 8 De woonboulevard

De woonboulevard is populair vanaf het moment dat het fenomeen begin jaren tachtig werd geïntroduceerd. Alles voor de woning bij elkaar of soms zelfs onder één dak: (...) wat wil je als consument nog meer? Toch is er reden tot bezorgdheid, ondanks of misschien wel juist dankzij het succes. Als gevolg van de gestage groei en onder dreiging van ongecoördineerde plannen voor nog veel meer vierkante meters 'wonenaanbod', zou de woonboulevard wel eens aan zijn eigen succes ten onder kunnen gaan. De Nota Ruimte vormt de directe aanleiding voor het onderzoek dat het Hoofdbedrijfschap Detailhandel (HBD), de Centrale Branchevereniging Wonen (CBW) en de Vereniging Meubelboulevards Nederland (MBN) recent hebben uitgevoerd. Hieruit blijkt dat het hoog tijd is voor vernieuwing en voor een stevige regie binnen de regio.

bron: Hoofdbedrijfschap Detailhandel, november 2004

bron 9

Een voorbeeld van een Woonmall: het Alexandrium in Rotterdam

Legenda:

 Alexandrium

0 100 200 m

bron: Kaart 37FZ, Topografische Dienst, Emmen

bron 10

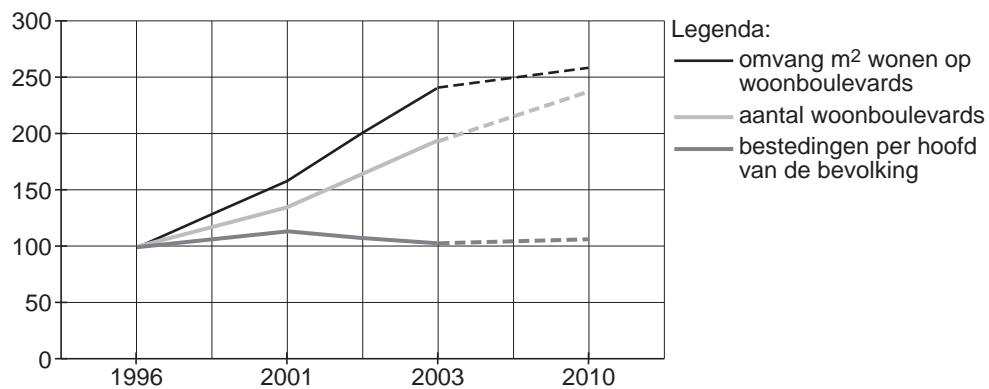
Woonmall Alexandrium Rotterdam

bron: www.wpmgroep.nl

bron 11

Ontwikkeling van de omvang en het aantal woonboulevards ten opzichte van de bestedingen 1996-2010 (1996=100)

bron: Woonboulevards: huidige positie en toekomstperspectief, Hoofdbedrijfschap Detailhandel, november 2004

bron 12

Nog meer vierkante meters

Behalve met marktontwikkelingen heeft de branche ook te maken met het beleid van de overheid. Dezelfde overheid die vanaf de jaren tachtig de vestiging van woonboulevards aan de randen van de steden mogelijk maakte (...), zint nu op maatregelen om meer ruimte te scheppen voor marktwerking. Het rijk wenst minder te regelen en te reguleren. In de onlangs verschenen Nota Ruimte worden verantwoordelijkheden op het gebied van de ruimtelijke ordening verschoven naar provincies en gemeenten. Het probleem is echter dat de lagere overheden geen mensen en middelen hebben om die verantwoordelijkheden waar te kunnen maken, met als gevolg een totaal gebrek aan coördinatie en regie. Gemeenten ontwikkelen, geheel los van elkaar en zonder provinciale regie, nieuwbouwplannen voor woonboulevards. Ze houden daarbij niet of nauwelijks rekening met soortgelijke en dus concurrerende plannen in de directe omgeving.

bron: Hoofdbedrijfschap Detailhandel, november 2004

Natuur en milieu

Opgave 5 – Een zandlandschap in verandering

Zie atlaskaarten 20A en B (51e druk: 16A en B).

In het gebied rond Vragender zie je onregelmatige en meer regelmatige kavelvormen.

2p **19** Geef twee fysischgeografische factoren die een rol hebben gespeeld bij het ontstaan van de verschillen in het verkavelingspatroon.

2p **20** Geef twee sociaalgeografische factoren die een rol hebben gespeeld bij het ontstaan van de verschillen in het verkavelingspatroon.

Tussen 1960 en 1980 zijn veel zandlandschappen sterk veranderd door ruilverkaveling. In ruilverkavelingsgebieden zijn onder andere kavelvormen veranderd en beken rechtgetrokken.

2p **21** Geef nog twee zichtbare veranderingen in een zandlandschap na een ruilverkaveling.

Gebruik de kaarten 46D en 64B (51e druk: 42D en 56B).

2p **22** Geef twee fysischgeografische factoren die tot gevolg hebben dat het zandlandschap gevoeliger is voor verdroging dan andere Nederlandse landschappen.

3p **23** Leg uit waardoor het in natuurlijke staat terugbrengen van gekanaliseerde beken zal leiden tot een hogere grondwaterstand in het stroomgebied.

De Ruilverkavelingwet is in 1985 vervangen door de Landinrichtingswet. Bij ruilverkaveling stond de opbrengstverhoging van de landbouwsector centraal. Bij landinrichting is niet alleen de landbouw belangrijk op het platteland, maar ook de bewoning, de recreatie en de informatiefunctie van het landelijke gebied. Op een aantal plaatsen in Nederland zijn, onder andere in het kader van de landinrichting, beheersovereenkomsten afgesloten. Dit zijn afspraken tussen boeren en de overheid over een natuurvriendelijker beheer van landbouwgronden. Boeren krijgen hiervoor een financiële vergoeding.

2p **24** Noem twee voorbeelden van maatregelen die (onder andere op de zandgronden) kunnen worden vastgelegd in een beheersovereenkomst.

2p **25** Beargumenteer waarom er eerder een beheersovereenkomst zal worden gesloten met boeren in de omgeving van Vragender (tussen Lichtenvoorde en Winterswijk in de Achterhoek, Gelderland) dan met boeren op de zandgronden rond Gemert (ten noorden van Helmond, Noord-Brabant). Gebruik in je argumentatie gegevens ontleend aan kaart 61C (51e druk: 55C). Ga bij de beantwoording uit van Vragender.

Opgave 6 – Sojateelt, een belangrijke oorzaak van ontbossing in Brazilië

Gebruik de bronnen 13 en 14.

- Op termijn kan de **milieugebruiksruimte bodem** op lokale schaal in Brazilië kleiner worden door de teelt van soja.
- 3p **26** Beredeneer in drie stappen op welke manier de teelt van soja kan leiden tot een afname van de milieugebruiksruimte bodem in Brazilië. Betrek in je redenering de oorspronkelijke plantengroei en een klimatologische factor.
- De grootschalige teelt van soja in Brazilië is van invloed op de omvang van de **milieugebruiksruimte zoet water** op lokale schaal.
- 2p **27** Noem twee manieren waarop deze teelt daarop van invloed is.
- De teelt van soja in Brazilië (bron 13) heeft ook invloed op de omvang van de totale milieugebruiksruimte bodem **van Nederland**.
- 2p **28** Leg uit op welke wijze de teelt van soja in Brazilië invloed heeft op de totale milieugebruiksruimte bodem die Nederland benut.
- Vanuit de economische dimensie kun je op diverse ruimtelijke schalen tot een verschillend oordeel komen over de wenselijkheid van de uitbreiding van het soja-areaal in Brazilië.
- 2p **29** Geef op de lokale ruimtelijke schaal een argument vóór en een argument tégen uitbreiding van het soja-areaal in Brazilië, geredeneerd vanuit de economische dimensie.
- Geredeneerd vanuit de dimensie natuur, lijkt uitbreiding van de sojateelt in de deelstaat Rio Grande do Sul meer wenselijk dan uitbreiding in de deelstaat Rondônia.
- 1p **30** Welk gegeven op de kaartbladen Latijns-Amerika en bron 14 ondersteunt deze redenering?

Natuur en milieu

Opgave 6 – Sojateelt, een belangrijke oorzaak van ontbossing in Brazilië

bron 13 Ontbossing in het Amazonegebied en de sojateelt

De ontbossing in het Amazonegebied in Brazilië is in de periode 2003-2004 fors gestegen. Volgens het Braziliaanse ministerie van Milieu is ruim 24.000 vierkante kilometer tropisch regenwoud (iets meer dan de helft van Nederland) in deze periode veranderd in landbouwgrond. Veel van de grond wordt gebruikt voor het verbouwen van soja. De afgelopen tien jaar is het soja-areaal in Zuid-Amerika van 18 miljoen hectare uitgebreid naar 38 miljoen hectare (11x Nederland). Jaarlijks groeit dit areaal met 10 procent.

Het afgelopen seizoen produceerde Brazilië 51 miljoen ton sojabonen, en buurland Argentinië 39 miljoen ton, samen net iets meer dan de VS, de wereldwijde koploper.

In Zuid-Amerika heerst sojagoudkoorts. Europa en vooral China nemen er steeds meer van af, vooral als veevoer.

vrij naar: NRC, 19 mei 2005 en 23 augustus 2005

Sojateelt is door vergaande mechanisatie zeer arbeidsextensief (1 baan per 166 hectare, vergeleken met 1 baan per 20 hectare in de gezinslandbouw) en leidt tot werkloosheid onder lokale boeren. De lokale voedselvoorziening neemt daarnaast af, omdat er geen ruimte meer is voor traditionele landbouw en bosproducten niet meer voorhanden zijn. Het gevolg is een uittocht naar de stad, waar de voormalige boeren veelal in krottenwijken terecht komen.

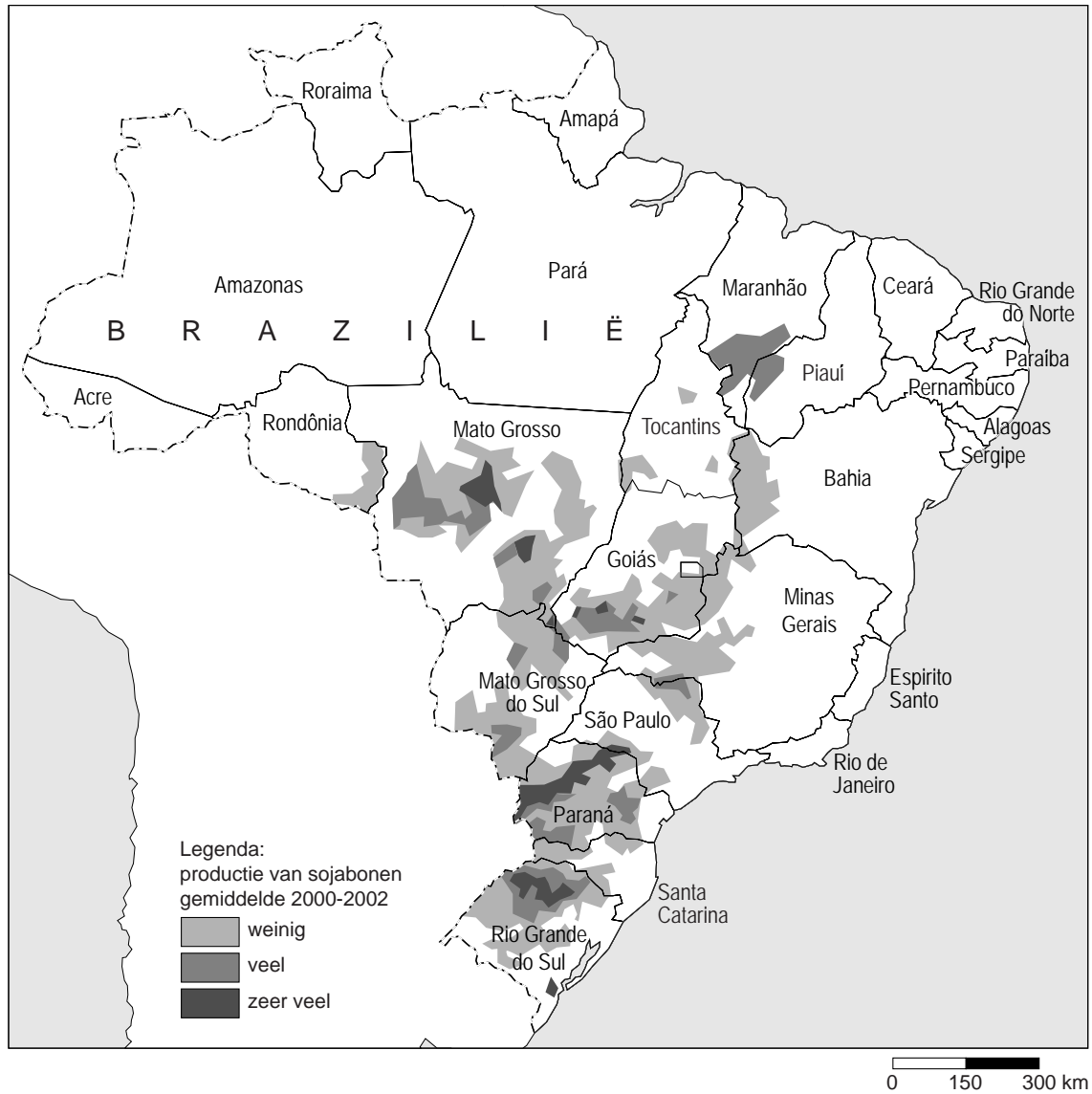
vrij naar: NRC, 5 september 2005

Nederland importeert sojabonen hoofdzakelijk uit Brazilië en de VS. Ter illustratie: in 2004 werd 2,5 miljoen ton soja uit Brazilië gehaald en 1,27 miljoen ton uit de VS. In 2004 werd ook nog 4,5 miljoen ton sojaschroot geïmporteerd, voornamelijk uit Brazilië en Argentinië. Sojaschroot is een restproduct dat overblijft na bewerking van de sojabonen. Het wordt gebruikt als veevoer in de intensieve veehouderij.

vrij naar: Productschap voor Margarine, Vetten en Oliën, 2005

bron 14

Het soja-areaal in Brazilië

vrij naar: Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística (IBGE)

Bronvermeldingen

bron 1	Besturen in Europa, H. van der Wusten / V. Mamadouh,
in: Geografie, november/december 2004
bron 2	Geografie, november/december 2004
bron 3	De Grote Bosatlas, 52e druk
bron 4	Cito
bron 5	Cito
bron 6	site van de gemeente Wijdmeren, 20 september 2005
bron 7	De Grote Bosatlas, 51e druk
bron 8	Hoofdbedrijfschap Detailhandel, november 2004
bron 9	Kaart 37FZ, Topografische Dienst, Emmen
bron 10	www.wpmgroep.nl
bron 11	Woonboulevards: huidige positie en toekomstperspectief, Hoofdbedrijfschap Detailhandel,
november 2004
bron 12	Hoofdbedrijfschap Detailhandel, november 2004
bron 13	NRC, 19 mei 2005 en 23 augustus 2005,
NRC, 5 september 2005,
Productschap voor Margarine, Vetten en Oliën, 2005
bron 14	Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística (IBGE)